

Om tankefel, regeringen och EU.

Internationalisering blir alltmer ett modeord i den svenska politiska debatten. I synnerhet gäller det i debatten om ett svenskt medlemskap i EU. Det finns (förhoppningsvis) få ekonomer som inte tror att internationalisering (oftast) ökar den ekonomiska effektiviteten. Därför borde vi vara glada över den positiva attityd till internationalisering som finns. Tyvärr kan dock glada tillrop och enkla generaliseringar ibland leda fel. Ibland blir följderna endast en låg intellektuell nivå på debatten. I andra fall kan dock även de politiska besluten påverkas. Avsikten med denna ledare är därför att reda ut några enkla tankefel som förekommer alltför ofta i debatten; den kan också ses som en checklista att använda i den politiska debatten. I slutet av ledaren diskuterar jag också en följd av dessa felslut; regeringens utvärdering av ett EU-medlemskaps effekter och de sk konsekvensutredningarna. En slutsats är att helt felaktiga argument används för en anslutning till EU. Regeringen har också fel om att ett EU-medlemskap med nödvändighet leder till en högre levnadsstandard än ett EES-avtal.

Låt oss därför närmare diskutera några ofta förekommande uttalanden: *"Sverige är inte längre en sluten ekonomi"* Nej, och vi har inte varit. Visst är det så att teknologiska framsteg i transporter och telekommunikation lett till en närmare integration,

att avskaffandet av valutaregleringen accentuerat denna trend och att EES-avtalet introducerar internationell konkurrens på tjänsteområdet. *Men*, Sverige har under lång tid varit en öppen, utrikeshandelsberoende ekonomi och det var länge sedan vi kunde föra en oberoende politik. Förändringar har skett, men de är inte så dramatiska som de ofta framställs.

"GATT-avtal och EU-medlemskap är nödvändiga för att skapa sysselsättning." Fel. Arbetslöshetsnivån är på lång sikt oberoende av handelspolitiken och bestäms av arbetsmarknadens funktionssätt genom den naturliga arbetslöshetsnivån. På kort sikt kan efterfrågepolitik påverka sysselsättningen. Handelspolitik behöver dock inte ens på kort sikt öka sysselsättningen. Exercis som försöker visa att jobb som skapas i exportsektorn är fler än de som slås ut i importkonkurrerande företag är ganska meningslös.

"Vi måste exportera för att kunna behålla vår levnadsstandard." Nja. Internationell handel möjliggör för oss att specialisera oss på att producera vad vi är relativt bra på och därigenom kunna använda våra resurser på ett effektivt sätt. Export leder sedan till att vi kan importera de varor där vi har komparativa nackdelar och kan därför ses som en indirekt metod för att "producera" dessa varor på ett effektivare sätt. Export är därför ett

nödvändigt ont för att kunna importera.

"Vår framtid ligger i avancerad industriproduktion med höga löner. Politiken måste därför inriktas på att befrämja dessa sektorer" Här vänds ofta på orsakssambandet. Det är så att länder som har en god tillgång till välutbildad arbetskraft kommer att bli specialiserade i branscher med höga löner, inte tvärtom. Försök att styra industristrukturen är dömda att misslyckas. Följden blir bara en ineffektiv produktion och ibland arbetslöshet hos lågutbildade (om inte lönestrukturen är tillräckligt flexibel). Det finns visserligen *teoretiska argument* för viss särbehandling av branscher som karakteriseras av övervinster och positiva externa effekter. De praktiska argumenten mot en sådan politik är dock starka.

Så till det påstående som kanske är mest vanligt. *"För att vi ska behålla vår långsiktiga levnadsstandard behöver industrins konkurrenskraft förbättras"*. Igen ett nja. Det finns sanningar i det. Den konkurrensutsatta delen av svensk ekonomi är alltför liten. I synnerhet har den offentliga sektorn expanderat på ett sådant sätt att den blivit omöjlig att finansiera utan stora effektivitetsförluster. Det finns dock också felaktigheter i påståendet. Det är svårt att utan vidare hålla med om att just tillverkningsindustrin måste expandera. Det är *möjligt* att de komparativa fördelarna för många i-länder i fortsättningen återfinns i avancerad tjänsteproduktion. Då är det vad vi primärt bör syssla med. Vi ska akta oss för en fysiokratisk syn. Endast om industrin i högre grad ger upphov till

externa effekter kan det motivera en särbehandling.

Begreppet konkurrenskraft bör också användas med stor försiktighet. Vanligen används det för att beskriva kapacitet att sälja varor på världsmarknaden. Bristande konkurrenskraft är då ett kortsiktigt begrepp och beror på att rådande reallön (och ersättning för andra faktorer) uttryckt i internationell valuta inte är förenlig med jämvikt. På lång sikt kommer konkurrenskraften att återställas genom nominella sänkningar av faktorerersättningar (t ex lägre löner) och/eller genom en anpassning av växelkursen. Med ett längre tidsperspektiv kan därför en del av näringslivet inte expandera utan att påverka andra delar negativt eftersom en bransch inte kan få mer produktionsresurser utan att det leder till stigande faktorpriser och därför till mindre produktion i andra branscher. Detta allmän-jämviktsperspektiv är viktigt att hålla i minnet.

Steget till den svenska EU-debatten och regeringens attityd till denna kan tyckas långt men jag kan inte låta bli att hitta en koppling. De argument som förts fram om en närmare anknytning till Europa bygger ofta just på en kortsiktig och ibland t o m felaktig syn på ekonomins funktionssätt i allmänhet och på handelns möjligheter i synnerhet. Vinsterna av en närmare anknytning till Europa, oavsett om det sker genom EES-avtal eller EU-medlemskap, består inte av fler jobb, av att kunna sälja våra varor eller att företagen ska få högre vinster. I stället består vinsternas framförallt av lägre priser, ökad effektivitet och fler produkter att välja bland.

Säg som ett tankeexperiment att Sverige valde att stå utanför både EES och EU. Då skulle visserligen en hel del svenska företag som säljer mycket på Europa få svårt att få avsättning för sina produkter. Antagligen skulle också utländska och svenskars investeringar i Sverige minska. Med oförändrade faktorpriser och växelkurser kommer vi att få arbetslöshet hos vissa produktionsfaktorer och bytesbalansunderskott. Skulle detta bestå för evigt? Givetvis inte. Genom en anpassning av växelkurser och faktorpriser återfås långsiktig balans. Detta kan ta lång tid eller kortare, förr eller senare kommer det dock att ske. På lång sikt skulle en utebliven närmare integration med Europa emellertid framförallt innebära att vi avstår från en *ökning* av levnadsstandarden. Inte heller skulle företagens vinstmöjligheter falla om vi valde att stå utanför den europeiska integrationen. På kort sikt kan (vissa) företag öka sina vinster genom ökade exportmöjligheter. I de allra flesta branscher leder det emellertid till nyetablering. Därigenom faller vinsterna åter till normala nivåer. Det är därför inte företagen som primärt tjänar på integration. Vinner på integration gör vi i stället som konsumenter.

Med den merkantilistiska och producentinriktade propaganda som EU-förespråkarna använder är det inte så konstigt att entusiasmen för ett EU-medlemskap är mycket begränsad. Det hjälper sedan inte heller att man försöker blanda bort korten genom att hävda att vinsterna inte uppkommer genom EES-avtal utan genom

EU-medlemskap. Här har man dock inte nöjt sig med att själva framföra sina åsikter utan också tillsatt sk konsekvensutredningar för att få dem bekräftade. Det är ganska självklart att de båda alternativen har samma innebörd. Redan genom EES-avtalet uppstår de långsiktiga effektivitetsvinster som en närmare europeisk integration innebär. I stället för att pedagogiskt försvara och förklara de vinster som integrationen ger upphov till och sedan gå vidare till att presentera politiska, kulturella och andra skäl för ett EU-medlemskap har ja-anhängarna hängt upp sig på påstådda och vaga effekter på investeringar för att skapa ytterligare ekonomiska argument. Inte undra på om det blir ett nej till EU.

JOHAN TORSTENSSON